

dist. 2. Habemus præterea Ambrosium, qui in ea parte Italiae scripsit, ubi certe vina non sunt adeo fortia, et tamen lib. iv. de Sacramento. cap. 4. et lib. v. cap. 1. vinum et aquam in calice ponenda esse affirmat.

Ex Africa habemus loca citata S. Cypriani, et Concilii Carthaginensis : et potest addi testimonium Augustini tract. 120. in Joan.

Ex Gallia habemus S. Irenæum, Episcopum Lugdunensem, qui lib. v. cap. 1. « Quando, inquit, mixtus calix, et fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Domini. » Eusebius quoque Emissenus, cujus locum ante citavimus, in Gallia scripsit : fuit enim is auctor, ut alias diximus, Abbas Monasterii Lirinensis. Adde etiam Bernardum episc. 69.

Ex Hispania habemus S. Isidorum lib. 1. de offic. divinis, cap. 18. ubi satis copiose de hac re agit.

Ex Lusitania habemus Concilium Bracaraense III. can. 1. ubi idem habetur.

Ex Anglia habemus Bedam in comment. cap. 14. Marci, in illa verba : *Hic est calix sanguinis mei.* Item Anselmum Episcopum Cantuariensem in cap. xxvi. Matth. ubi ipsa Beda verba transcripsit.

Ex Germania habemus Amalarium Treverensium lib. iii. de officiis Ecclesiasticis, cap. 19. Rabanum lib. 1. de Institut. Clericorum, cap. 31. Item Triburiense Concilium ante annos 700. in media Germania celebratum, nimirum prope Moguntiam, can. 49. assertit a Papa Alexandro I. traditum, quod et ipse a Patribus suis, id est, ab Apostolis acceperat, ut in calice vinum aqua misceretur, et postea Concilium ita subiungit : « Cujus rei veritatem in hac sancta Synodo confirmetur, credimus, et confirmamus ; ne ullus sine commixtione vini, et aquæ mysteria sacra perficiat. »

Denique ex Græcia habemus præter Basilium supra citatum testimonium Gregorii Nysseni in sermone Catechico, cap. 37. Joannis Chrysostomi in sua Liturgia. Item Proci Episcopi Constantinopolitani, qui paulo junior Chrysostomo fuit, in tractatu de traditione divinæ Liturgiæ. Item Synodi Trullanæ, can. 32. et in capitulis Græcarum Synodorum a Martino Bracarense collectis, cap. 53. et præterea S. Joannis Damasceni lib. iv. de fide, cap. 14. Theophylacti in cap. xix. Joannis, ubi reprehendit Armenos hunc morem non servantes ; et S. Germani Episcopi Constantinopolitani in theoria rerum

Ecclesiasticarum. Floruit autem S. Germanus eodem tempore, quo Damascenus circa annum Domini 700. Præterea exstant testimonia etiam recentiorum Græcorum, ut Nicolai Methanensis Episcopi in lib. sive oratione de Eucharistia, Nicolai Cabasilæ, in lib. de sacrificio altaris, cap. 8. Marci Ephesii in libro de verbis consecrationis, Nicephori lib. xviii. hist. cap. 53. Ex quibus testimoniis apparet, falso imponi Græcis hunc errorem, quod solo vino utantur in sacrificio altaris.

Adde, quod Concilium Florentinum, in quo Græci et Latini aderant, in instruct. Armenorum, jubet Armenis, ut deinceps in calice vinum aqua temperent, quoniam omnes aliæ Ecclesiæ Latinorum, et Græcorum ita semper fecerunt.

Denique refelli potest Kennitii vanitas ex rationibus, quas Patres reddunt hujus mixtionis vini, et aquæ : nullus enim somniavit unquam, necdum protulit, causam illam, quod in Oriente vina sint fortia, ut deinceps in calice vinum aqua temperent, quoniam omnes aliæ Ecclesiæ Latinorum, et Græcorum ita semper fecerunt.

Secunda ratio est, quia de latere Domini exivit sanguis, et aqua, Joan. xix. Nos enim in calice representamus Christi sanguinem, ut effusum, sicut in pane consecrato representamus Christi corpus, ut mortuum. Quare Chrysostomus hom. 24. in priorem ad Corinth. : « Quid est, inquit, in calice ? quod ex latere fluxit, » et Augustinus lib. iii. de Trinit. c. 11. dicit, de latere Domini percusso, illum fluxisse liquorem, qui est in calice. Quibus verbis significatur in calice esse verum Domini sanguinem, quoad substantiam, et esse eo modo, quo ex latere fluxit, id est, effusum, quoad representationem. Quia igitur in calice representamus id quod ex latere fluxit ; et quod ex latere fluxit, fuit sanguis, et aqua ; ideo non solo vino, sed etiam aqua rem illam representamus. Atque hanc rationem attingunt Alexander Papa, Ambrosius, Chrysostomus, Eusebius, Germanus, Rabanus, et alii.

Tertia ratio est, quia in mysterio Eucharistiæ significatur unio Christi cum Ecclesia : id autem aptissime fit, cum admiscetur aqua vino. Vinum enim Christum, aqua populos significant : ut etiam idem significatur ex admixtione farinæ cum aqua in pane conficiendo. Hanc rationem habent Cyprianus,

Julius Papa, Eusebius, Isidorus, Rabanus, et Concilia Bracarense, et Triburiense citata. Quare ea ratio, licet a Lutheranis rideatur, magnos auctores, et plurimos habet.

Quarta ratio est, quia calix Eucharistiæ non solum figuratus fuit in Testamento veteri pro vinum, quo utebantur Hebræi in variis sacrificiis, et in vino, quod cum pane protulit Melchisedech Genes. xiv. sed etiam in aqua, quæ fluxit ex petra, ut B. Paulus docet I Corinth. x. Atque hanc rationem attingunt Ambrosius et Eusebius locis notatis.

Quinta ratio est, quia Eucharistia est cibus, ac potus spiritualis, et proinde dari debet sub specie cibi, et potus corporalis. Porro corporalis potus maxime conveniens naturæ humanæ est vinum aqua admixtum, ut docet Gregorius Nyssenus in oratione Catechetica apud Euthymium, tit. 21. Panopliæ : et ante cum Clemens Alexandrinus lib. ii. Pædagog. cap. 2.

Sexta ratio esse potest, quam ponit Nicephorus lib. xviii. cap. 53. ad significandam duarum naturarum in Christo conjunctionem.

CAPUT XI.

Solvuntur argumenta adversariorum.

Superest nunc, ut ad nugas Lutheri et Kennitii respondeamus. Prima objectio Lutheri, et Kennitii loco cit. est hujusmodi : « Vini cum aqua permixtio pessimam habet significationem, nam Isai. i. dicitur : Vinum tuum mixtum est aqua : quod significat, teste Hieronymo in eum locum Scripture, et verbi Dei sinceritatem corruptam fuisse a Pharisæis per admixtionem humanarum traditionum. »

Respondeo : In Scripturis una, et eadem res alio, et alio modo considerata, nunc bonam, nunc malam habet significationem. Leo propter fortitudinem Christum significat, Genes. xlix. *Catulus leonis Juda*, et Apocal. v. *Vicit leo de tribu Juda*. Idem leo propter crudelitatem diabolum significat, Psalm. xc. *Conculcabis leonem et draconem*. i. Petr. v. *Tainquam leo rugiens circuit quærens quem devoret* (1). Sic igitur mixtio vini cum aqua,

si sumatur similitudo ab iis, qui vinum vendunt, significat fraudem, et corruptionem : decipitur enim qui pro vino mero emit vinum mixtum aqua. Et de hac re agit Isaia i. ubi Hieronymus legit : *Caupones tui miscent vino aquam*. Si autem sumatur similitudo ab iis, qui bibunt, habet optimam significationem illa mixtio : nam sobrietatem, et temperantiam significat. Unde Proverb. ix. *Bibite vinum, quod miscui vobis* (2). Quoniam igitur in calice vinum miscetur aqua, non ad vendendum, sed ad bibendum, optime fit, et optimam habet significationem.

Secundum argumentum Lutheri, et Kennitii est contra rationem illam de sanguine, et aqua, quæ profluxerunt ex latere Christi. « Ea ratio non probat, miscendam aquam in calice : Et tamen adducitur a Catholicis, tanquam unum ex præcipuis fundamentis ; igitur non solide probant Catholici suam sententiam. » Propositionem probant adversarii. Primo, quia non fuit aqua illa mixta cum sanguine, sed seorsim per se fluxit : nam alioqui quomodo discerni potuisset ? non ergo pertinet ad istam mixtionem aquæ cum vino. Secundo, illa effusio sanguinis et aquæ significabat duo Sacramenta diversa, nimirum Baptismum, et Eucharistiam, ut Augustinus tract. 120. in Joan. et alii Patres dicunt : non igitur illa aqua ad Eucharistiam pertinet. Tertio, ex figuris, et mysticis sensibus non sumitur solidum argumentum.

Respondeo : Primaria ratio, et verum, et solidum fundamentum nostræ sententiæ est Christi exemplum, et Ecclesie universæ consuetudo ; reliquæ rationes afferuntur ad confirmandum, et declarandum id, quod jam credidimus esse faciendum. Sed tamen argumenta adversariorum nihil concludunt.

Ad primum dico : Licet sanguis et aqua impermixta fuerint dum fluerent, tamen si in vas aliquod recepta fuissent, non nisi permixta in illo vase existerent. Nos autem representamus in calice id totum, quod ex latere fluxit, non autem modum, quo fluxit ; et ideo vinum aqua mixtum in calice ponimus.

Ad secundum : Allud est representari, et significari ; aliud representare, et significare : hæc enim sunt diversa, nec se invicem impediunt. Nos igitur non dicimus, sanguinem et aquam significasse mixtionem vini, et aquæ in calice ; sed e contrario significari,

(1) Genes. XLIX, 9 ; Apoc. V, 5 ; Psalm. XC, 43 ; I Petr. V, 8. — (2) Prov. IX, 5.

et representari per hanc mixtionem calicis, quidquid tandem significaverit illa effusio sanguinis et aque. Quare Augustinus et Theophylactus, qui dicunt, sanguinem et aquam significare duo Sacramenta, iudem affirmant, inde colligi, miscendam esse aquam in calice Eucharistiae.

Ad tertium dico: Nullam hic esse figuram, aut mysticum sensum: nam (ut diximus) non attendimus, quid illa significaverint; sed ea nos representamus, quae revera facta sunt.

Tertium argumentum eorundem, est contra aliam rationem nostram de unione Ecclesiae cum Christo. Nam primo, non commemoramus in Eucharistia unionem Christi cum Ecclesia, sed Passionem Christi tantummodo; ergo frustra quaeritur illa significatio. Secundo, non unimur Christo, nisi post sanguinis ejus effusionem; illa enim effusio causa fuit nostrae unionis: non ergo recte ante effusionem; imo ante consecrationem sanguinis Domini miscetur aqua vino ad significandam unionem. Tertio, solus Christi sanguis nos redemit sine permixtione cum nostro: non igitur in calice, in quo Christi Passio, et nostra redemptio representatur, oporteret aquam miscere, ne videamur velle conjungere nostra opera cum Christi laboribus, quasi illi non sufficissent. Et hoc loco more suo Kemnitius calumniatur Ecclesiam Catholicam, quasi hoc praecipue intendat in ista mixtione aquae, ut non solus Christus, sed etiam populus Deo Patri sistatur, cum sacrificio offertur.

Respondeo: Frustra conantur adversarii eam rationem concutere, quam tot sancti Patres plurimi fecerunt. Ad primam probationem dico, falsum esse non commemorari in Sacramento Eucharistiae unionem Ecclesiae cum Christo: nam Paulus aperte dicit, I ad Corinth. x. : *Unus panis, et unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus* (1). Itaque principaliter quidem commemoratur in eo Sacramento Christi Passio: sed commemoratur etiam secundario effectus illius Passionis, qui fuit, ut omnes unum corpus cum Christo efficeremur.

Ad secundam, non ponitur aqua in calice ante consecrationem, ut tunc significet unionem populi cum Christo, sed ut significet suo tempore, nimirum facta consecratione, Nam testimonio, et consensu adversario-

(1) I Cor. X, 40.

rum, et maxime Lutheri in sermone de Eucharistia, et Kemnitii in 2. par. Examini Concilii Tridentini sess. XIII. cap. 4. panis consecratus factus est ex multis granis, ut inde significetur unio fidelium, qui de illo uno pane participant: et tamen panis fit ex multis granis ante consecrationem, et non significat illam unionem nisi post consecrationem.

Ad tertiam, signa ad placitum, interpretanda sunt juxta mentem imponentis. Aqua igitur, quae in calice ponitur, varia significat id variis actionibus. Nam quatenus offertur cum vino ante consecrationem, non significat populum, sed representat aquam illam, quae ex latere Domini fluxit cum sanguine: quatenus autem aqua unitur cum vino, et illi incorporatur, significat unionem populi cum Christo, quae consecuta est ipsis Passionem.

Adde, quod oblatio praecipua, quae fit in Missa, non est vini, neque aquae, neque re ipsa, neque in signo (illa enim oblatio panis, et vini cum aqua, quae fit ante consecrationem, non est proprie sacrificium Missae, sed tantum oblatio rei consecrandae, et proinde preparatio sacrificii) sed est oblatio veri corporis, et veri sanguinis Domini. Id enim offertur, quod reipsa est in calice, non autem quidquid est ibi significative: reipsa autem non est in calice populus, sed solus Christi sanguis, non tamen a corpore separatus, et anima, et divinitate. Licet igitur aqua significet populum, non tamen offertur, vel ipsa, vel populus Deo Patri in redemptionem nostram, sed sola Christi Passio. Ac ut intelligant adversarii, se sine causa rejicere aquam ex Sacramento; cogitent eandem rationem esse de pane mixto ex aqua, et farina, quae est de calice mixto ex aqua, et vino. Nam Cyprianus, cujus est ista ratio lib. II. epist. 3. dicit, idem significari per farinam, et aquam in pane, quod per vinum, et aquam in calice. Si igitur aquam rejiciunt ex calice, ne populus cum Christo offerri Deo Patri videatur, rejiciant etiam aquam ex pane, ne idem incommo- dum consequatur. Vel si apud eos nulla fit oblatio, nullum sacrificium, sed sola communicatio corporis, et sanguinis Domini, non timeant illud incommo- dum significationis, quod nullum est, ubi nulla oblatio est.

Praeter haec argumenta Kemnitius sex obs-

jectiones alias profert contra Concilium Tridentinum in materia mixtionis aquae cum vino, quae non tam Concilium premunt, quam ipsum Kemnitium. Primo, accusat Concilium quod tam acriter pugnet pro aqua in calice, cum interim totum calicem contra Dei mandatum populo abstulerit. Sed de hac re infra disputandum erit: interea id solum observamus, defuisse adversario, quod de re proposita diceret, et ideo ad alia digressionem fecisse.

Secundo, accusat Concilium, quod falso insimulet Lutheranos, qui asserant, mixtionem aquae pugnare cum Christi institutione. At Concilium non nominat Lutheranos, sed generatim damnat eos, quid asserunt: non defuisse autem qui id assererent, supra ostendi ex Nicolao Villagagnonio.

Tertio, accusat Concilium, quod propter rem indifferentem, qualis est mixtio aquae cum vino, anathematizat eos, qui contrarium sentiunt. At Concilium non anathematizat (ut patet ex can. 9.) nisi eos, qui negant eam mixtionem fieri debere tanquam pugnantem cum institutione Christi, non est autem res indifferens, sed dogma necessarium, et ad fidem pertinens, quod Ecclesia nihil debeat pugnans cum Christi institutione. Deinde, licet ponere aquam in calice, ex se fortasse sit res indifferens, quia sine illa Sacramentum constare posset; tamen posteaquam expresse imperatum, vel a Deo immediate, vel per Concilia et Ecclesiam, ut id fiat, non est res indifferens, sed necessaria.

Quarto, accusat Concilium, et totam Ecclesiam, quod istam mixtionem aquae faciant cum opinione falsa, quasi id esset necessarium et praecipuum, cum sit res libera. At jam diximus, non esse liberum, quod per Ecclesiam expresse praecipitur. Deus enim non reliquit liberum obedire, vel non obedire Ecclesiae, sed plane jussit, cum ait Luc. x. *Qui vos audit, me audit* (1).

Quinto, accusat Ecclesiam, quod existimet non posse esse calicem Domini, nisi aqua adsit, et hanc vocat falsam opinionem necessario taxandam. At opinio illa, quod attinet ad modum loquendi, S. Cypriani est lib. II. epist. 3. Quod ad rem attinet, non est Ecclesiae Catholicae, fortasse etiam nec S. Cypriani: nam, ut supra diximus, major pars Theologorum docet, non esse aquam de necessitate Sacramenti.

(1) Luc. X, 16.

Ultimo, accusat Ecclesiam, quod tribuat mixtioni aquae cum vino id, quod erat tribuendum communioni, nimirum unire fideles cum Christo. At Kemnitius nimis crassus fuit, si intelligere non potuit unionem populi cum Christo fieri per mixtionem aquae cum vino, non reipsa, sed solum quoad significationem. Sed de his haec tenent.

CAPUT XII.

Quibus verbis fiat consecratio Eucharistiae.

De forma, quae est altera causa Sacramenti Eucharistiae, quae sunt controversiae, sed ex iis, aliis in locis explicatae sunt quaestiones. Prima controversia est, utrum aliqua verba necessario requirantur ad Eucharistiam conficiendam. Secunda, utrum ea verba debeant esse consecratoria, an concionalia, id est, utrum dici debeant ad populum instruendum, an potius ad materiam consecrandam. Tertia, utrum certa quaedam, et determinata verba esse debeant. Ac tres istae satis accurate explicatae sunt in lib. de Sacramentis in genere, cap. 19, 20 et 21. Quarta est, quamquam sint illa verba, sive utrum illa sola verba: Hoc est enim corpus meum, Hic est enim calix etc. pertineant ad formam in Sacramento Eucharistiae. Atque ista sola quaestio hoc loco explicanda est: ex cujus explanatione manebunt etiam aliae tres explicatae, ut notum est. Si enim illa sola verba constituent formam Sacramenti, certe sequitur, verba aliqua requiri, quod petebatur in prima quaestione: et verba illa esse consecratoria, an concionalia, quod secunda quaestio postulabat; et verba esse certa, et determinata, de quo erat quaestio tertia. Quinta quaestio esse posset de sensu illorum verborum: sed de hac re fuisse egimus primo libro de Eucharistia, ubi singulas voces diligenter excusimus.

Est igitur quaestio hoc loco tractanda, utrum illa sola verba: Hoc est enim corpus meum, et, Hic est enim calix sanguinis, etc. ad formam Sacramenti hujus pertineant. Et quidem Ecclesia catholica magno consensu docet, illa sola verba ad formam pertinere. Ita enim habemus in Concilio Florentino in instructione Armenorum, et in Catechismo

Concillii Tridentini: et idem docent Theologi cum Magistro sententiarum lib. iv. dist. 8. et Jureconsulti apud Gratianum distinct. 2. de consecratione; et super caput, Cum Marthe, extra. de celebratione Missarum. Et si enim Theologi disputent, nec inter se omnino conveniant, utrum singulæ voces, quæ habentur in forma consecrationis calcicis in Latinis Missilibus, sint de essentia formæ tamen omnes conveniant, omnes illas voces esse de integritate formæ, ita ut sine peccato nulla earum omitti possit, et consensus in hac re sufficit, ut habeamus aliquid certi in consecratione, et confectione tantum Sacramenti.

Habemus autem contra hanc veritatem magnum numerum adversariorum. Græci recentiores contendunt, non solis istis verbis, sed quibusdam aliis precibus confici Sacramentum. Ita ex professo docent, Marcus Episcopus Ephesinus in lib. de verbis consecrationis, et Nicolaus Cabasila in explicatione Liturgiæ cap. 29 et 30. ubi conatur Latinos convincere ex ipsa etiam Latina Liturgia, qua nos omnes utimur. Eandem sententiam breviter indicat Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in Censura ad Augustanum Confessionem cap. 10.

Hæretici hujus temporis nihil adhuc certi statuerent potuerunt, cum inter se valde dissentiant, et in hoc solo conveniant, ut non integre admittant Ecclesiæ Catholicæ sententiam: referam igitur breviter opiniones. Prima eorum est, qui verba omnino rejiciunt ab hujus Sacramenti confectione: quam sententiam referunt Kemnitius in 2. par. Exam. Concillii Tridentini. sess. xiii. cap. 1 et Joachimus Westphalus in lib. qui inscribitur: Recta fides de Cœna. Videtur ea sententia Martinum Bucorum habere auctorem: is enim in cap. xxvi. Matth. aperte scribit, non esse necessarium, ut recitentur verba, quod nulla Scriptura id doceat; Dominus enim jussit panem frangere, et manducare, sed non jussit dici super panem: Hoc est corpus meum.

Secunda sententia est aliorum, qui verba quidem recitari volunt, sed per modum conationis, seu lectionis ad instruendam fidem, non ad elementum consecrandum. Ita Calvinus docet lib. iv. Institut. cap. 17. § 39. Dominus enim non alloquebatur panem, sed Apostolos, cum ait: Accipite, etc. manducate. Hoc est corpus meum et Quocirca in formula Sacramentorum ministrandorum

præscribit Calvinus lectionem ex cap. ii. prioris ad Corinth. et concionem ministri, et paucas quasdam præfationeulas. Hanc sententiam Lutherani passim rejiciunt ac præsertim Kemnitius loco notato, licet eam ex Luthero hausisse Sacramentarii videantur. Lutherus enim in lib. de Captivitate Babyl. cap. de Baptismo, aperte scripsit, parum referre quibus verbis Sacramentum conficiatur, modo adsit fides accipientis: Sacramenta enim consistere in promissione, quæ non accipitur nisi fide.

Tertia est aliorum sententia, qui, quoad modum loquendi, proxime accedunt ad veritatem, tamen re ipsa parum dissentiunt a Calvino, et multum dissentiunt ab Ecclesia. Hi dicunt, verba certa requiri ad consecrationem, quæ non historicæ tantum, sive ad instruendum, sed etiam ad consecrandum adhibeantur. Hæc est Kemnitii sententia loco citato, quæ in quatuor, ut ipse eam exponit, differt a sententia Catholicorum. Primo existimat ipse, ad essentiam formæ pertinere omnia verba, quæ Dominus in institutione locutus est, nimirum: Accipite et manducate etc. et inde Catholicos reprehendit, quod formam consecrationis valde mutilaverint. In quo tamen, vel fallitur, vel mentitur; nos enim in Missa etiam illa verba dicimus: Accipite et manducate etc. licet ea distinguamus a verbis, quæ sunt de essentia formæ. Quare non mutilamus verba Domini sed tantum indicamus, quæ in eis verbis ad essentiam formæ pertineant.

Secundo dicit, sola Christi verba debere pronuntiarî; ex quo arguit Catholicos, quod quædam addiderint, ut ex canone Missæ perspicuum est. Sed in hoc etiam fallitur, aut mentitur. Nam verba omnia quæ dicimus, Christi sunt, licet non ex eodem loco habeantur. ut infra ostendemus; et præterea verba illa, quæ adduntur, ut *enim*, in forma consecrationis corporis, et, *mysterium fidei*, in forma consecrationis sanguinis, non putamus ad essentiam formæ pertinere.

Tertio affirmat, verba consecrationis pronuntiarî quidem a ministro, sed non pendere ullo modo a personæ ipsius qualitate, ut consecratione, vel intentione. Et hinc distinguit suam sententiam a sententia Catholicorum, quod nimirum ipse dicat, consecrationem fieri a Deo per os ministri; Catholicus autem existimet consecrationem esse opus hominis, et ideo considerent an sacerdos sit consecratus, et an intentionem habeat etc. Sed

in hoc tertio valde Kemnitius aperte fallitur. Catholicus enim non negant, consecrationem esse opus Dei per ministrum, sed dicunt Deum non uti ministerio humano in hac re, quomodo uteretur ministerio picæ, aut asinæ Balaam, sed uti ministerio hominis, ut homo est, quomodo utuntur Principes ministerio legatorum, aut judicum; et proinde non posse quemlibet esse ministrum, sed eum solum, qui Deo ad hoc ordinatus est. De qua re disputavimus fuse in libris de Sacramentis in genere.

Quarto dicit, verba Sacramentalia non debere recitari mere historicæ, ut nimirum Calvinistæ faciunt; nec etiam ita ut magicum quid sonare videantur, ut videlicet Catholicus faciunt, sed ita ut Deo operante efficacia sint ad faciendum, ut panis sit, et dicatur corpus Christi, et vinum sit, et dicatur sanguis, quod ex natura sua illis non conveniebat. Est autem hoc loco diligenter notandum verba Kemnitii aliud sonare, aliud significare. Nam dedita opera obscure loquitur, quia facile non poterat a Calvinismo recedere, quin in sententiam Catholicorum veniret; neque contra, a sententia Catholica recedere, quin in Calvinismum laberetur. Revera autem in Calvinismum labitur, licet in modo loquendi ab eo alienissimum videatur.

Cum igitur dicit, ac sæpius repetit, per verba Sacramentalia panem fieri corpus, et vinum fieri sanguinem, non idem affirmat quod similibus verbis Catholicus solent. Nam nos Catholicus dicimus verba Sacramentalia ex divina institutione esse vera instrumenta consecrationis, ita ut vim habeant tanquam instrumenta Dei, convertendi panem in corpus Domini, et vinum in sanguinem Domini, et hoc illi imple et blasphemæ magiam, et incantationem vocant; ipse autem vult verba esse efficacia, ut instrumenta Dei, non ad faciendam conversionem panis in carnem, sed ad significandam præsentiam corporis Christi cum pane. Nam quod hoc solum tribuat verbis Sacramentalibus, perspicuum est primo, quia ipsi non credunt mutari panem in corpus Domini; ergo non tribuunt verbis efficaciam veram mutandi panem in corpus Domini; secundo, sentiunt ipsi (ut supra ostendimus) corpus Christi esse ubique; ergo verba non faciunt, ut corpus Christi insipiat esse præsens. Tertio, Joannes Brennius, a quo in hac re non dissentit Kemnitius, aperte docet, verba consecrationis non facere, sed annuntiare solum præ-

sentiam corporis Christi. Nam in libro contra Henricum Bullingerum, qui inscribitur Recognitio, illo argumento probat oportere Lutheranos credere Ubiquitatem corporis Domini, quia alogui non possent probare præsentiam corporis Domini, nisi per efficaciam consecrationis papisticæ; atque ita cogere- rentur fateri, verba Domini non solum annuntiare præsentiam corporis Domini, sed etiam facere. Quarto, si Kemnitius veram efficaciam mutandi substantiam panis tribueret verbis Sacramentalibus, sine dubio non objiceret nobis magicam incantationem, nisi etiam sibi eam communem esse vellet. Quinto denique, ipse ibidem Kemnitius cum explicat quomodo per verba illa panis fiat corpus Christi, nihil aliud dicit, nisi nos certos reddi per ea verba, distribui in cœna Domini verum corpus, et sanguinem Christi: ergo ex ejus sententia per verba panis fit corpus, quia significatur, et annuntiarur præsentia corporis Domini, ut alii clarius dixerunt.

Hinc habemus, Kemnitium verbis quidem admittere verba Domini esse consecratoria, re ipsa autem non agnoscere ullam veram consecrationem, sed solum instructionem fidei: quæ sententia refutata est in libris de Sacramentis in genere. Nos igitur hoc loco probare conabimur, contra Græcos, et alios sive schismaticos, sive hæreticos, verba Domini: *Hoc est enim corpus meum*, et *Hic est enim calix sanguinis etc.* et necessario requiri, et sola sufficere ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum: proinde reliqua, quæ in Liturgiæ actione pronuntiantur, sive sint lectiones, sive preces, utiliter quidem adhiberi ad præparandos animos ad tam magnum mysterium, non tamen in eis vim ullam inesse ad Sacramentum conficiendum.

CAPUT XIII.

Solis Domini verbis fieri consecrationem.

Primum igitur id probatur exemplo Domini, et Apostolorum. Nam ut Evangelistæ referunt Matthæus cap. xxvi. Marcus xiv. et Lucas xxii. et Paulus I Corinth. ii. Dominus cum Sacramentum hoc instituit, et primum confecit, non solum non jussit legi epistolam ad Corinthios, quæ nondum exstabat, sed nec ullam aliam lectionem, neque ullam habuit concionem. Pari ratione Apostoli ante-

quam scriberentur Evangelia et epistolae, nihil legebant, nisi forte Psalmos, vel, ut S. Gregorius scribit lib. 7. epist. 63. solam orationem Dominicam ad consecrationem addebant. Neque B. Paulus I Corinth. II. jubet, ut illud caput, aut aliud ejusmodi deinceps legatur. Præterea Dominus verba illa: *Hoc est corpus meum, et Hic est calix sanguinis*, non historice, recitavit, sed significative, ut notum est. Calvinistæ igitur, qui illa verba historice recitant, et tanquam essentiam Sacramenti, lectionem et concionem adhibent, non sequuntur Domini institutionem, sed captis sui somnia, et fragmenta.

Ex eodem Domini exemplo, et Græci refelli possunt. Dominus enim nec dixit, nec dicitur illas preces: « Fiat hic panis corpus Christi, et hoc vinum sanguis Christi; » sine quibus non existimant ipsi Sacramentum rite confici posse. Nam si ea Dominus dixisset aut dicit jussisset, id haberemus in Scriptura, vel in traditione. In Scriptura non habemus, solum enim Evangelistæ referunt, Dominum egisse gratias Patri, et panem benedixisse, ac dixisse: *Accipite, manducate, Hoc est corpus meum etc.* Quibus verbis Dominus gratias egerit, non constat. Nec possunt Græci illa sua verba: « Fiat hic panis corpus Christi tui etc. » includere in illis verbis Evangelii; *Gratias agens*, non enim ista verba sunt gratiarum actionis, sed petitionis cujusdam. Benedictio autem, aut illis verbis facta est: *Hoc est corpus meum, et Hic est sanguis meus*, ut Catechismus Romanus, et Theologi communis docent: aut certe in Evangelio non habetur, quibus verbis, Dominus benedixit: nullus etiam veterum tradidit Dominum usum fuisse illis verbis: « Fiat hic panis corpus Christi etc. » Ergo neque ex Scriptura, neque ex traditione probari potest, Græcos id facere quod Dominus fecit, aut fieri jussit.

Neque obstat, quod in Liturgia S. Jacobi, et aliorum Patrum habeantur illa verba: « Fiat hic panis corpus Christi tui. » Nam non omnia, que in Liturgia habentur, de prompta sunt ex Domini exemplo, aut præcepto; constat enim multa esse addita ab aliis. Itaque probare debent Græci aliquo testimonio, quod tamen non possunt, verba illa ex Domini verbis, aut factis manasse.

Jam verò ex eodem loco probemus, formam Latine Catholice Ecclesie ex Christi exemplo, et præcepto rectissime defendi. Ac primum, quod Dominus dixerit ea verba, quæ nos dicimus, dum Eucharistiam conse-

cramus, Evangelistæ, et Paulus Apostolus disertis verbis testantur. Sed probandum est, quod Dominus illis verbis consecraverit, et quod jusserit ea a nobis dici, et tandem, quod illis verbis a nobis prolatis continuo fiat consecratio.

Quod attinet ad Christi exemplum, sententia communis non solum Theologorum recentiorum, sed etiam veterum Patrum est, Christum consecrasset illis verbis: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Ita enim docent Tertullianus, Cyprianus, Chrysostomus, Ambrosius, et alii; quæ Patrum testimonia paulo infra afferemus. Præterea sunt urgentissimæ rationes. Nam si Dominus alio modo consecrasset, alio nos consecrare vellet, non dixisset: *Hoc facite*. Deinde sacerdos in persona Christi consecrat; et ideo non dicit, Hoc est corpus Christi, sed: *Hoc est corpus meum*, et nihil est aliud nostra consecratio, quam repetitio illius primæ, quæ a Christo facta est, ut Chrysostomus scribit homil. 83. in Matthæum. At quomodo in persona Christi id facimus, et quomodo ista est illius primæ repetitio, si Christus sola voluntate, nos verbis consecramus? Denique conveniunt omnes, Dominum instituisse Sacramentum Eucharistia, cum ipse primus Eucharistiam consecravit; ergo oportuit eum non solum consecrare, sed etiam consecrare ritu Sacramentali, et illo ipso ritu, quo deinceps nos uti debebamus. At consecrare sola voluntate, non est consecrare rita Sacramentali, sed est miraculo quodam extraordinario effectum producere Sacramentalis consecrationis, sine Sacramentali consecratione, quemadmodum cum idem Dominus Magdalenam absolvit sola potestate, non censetur Sacramentum instituisse, quia id non fecit ritu Sacramentali.

Quod illa verba ex Domini præcepto a nobis dici debeant, quidquid dicat Bucerus, patet ex illis verbis, *Hoc facite*; illud enim jubet, ut totam actionem Christi imitemur. Christus autem non benedixit, et fregit panem sine ulla prolatione verborum, sed dicendo: *Hoc est corpus meum*. Neque obstat, quod non dixerit, Pronuntiate hæc verba: satis enim est, quod jusserit nos imitari ipsius actionem, præsertim cum accedat universæ Ecclesie perpetua consuetudo, quæ nunquam ista verba frequentasset in actione Missæ, nisi intellexisset hoc esse a Domino præceptum. Et est simile de Baptismo. Nam nusquam dicit Dominus, Baptizate dicentes,

Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; et tamen non solum Ecclesia, sed etiam Lutherani, et Calvinistæ utuntur istis verbis in Baptismo; ac sentiunt ita Dominum præcepisse.

Quod autem post illa verba recitata, statim adsit corpus Domini, et sanguis, et proinde vi illorum fiat consecratio, probatur: quia alioqui verba essent falsa: si differretur præsentia corporis Domini, usque ad aliorum verborum recitationem, ut Græci volunt; non enim Dominus dixit, Hoc erit, sed: *Hoc est corpus meum*. Unde etiam supra in disputatione de transubstantiatione ostendimus, illa verba Domini non posse defendi ut vera, nisi per illa fiat transmutatio panis, et vini in corpus, et sanguinem Domini. Idem patet ex consuetudine Ecclesie, quæ est, ut mox prolatis illis verbis Domini, Eucharistia demonstretur populo, et adoretur: quod certe nullo modo fieri deberet, si nondum esset facta consecratio. Adde ultimum, morem esse Græcorum, ut Bessarion Cardinalis Græcus refert, in libro de verbis consecrationis, ut verba Domini: *Hoc est corpus meum, et Hic est sanguis, etc.* alta voce proferantur, et populus ut atraque respondeat, Amen. Et rursus, ut verbis illis prolatis continuo a Diacono demonstrantur populo oblata: qui duo ritus aperte declarant, etiam apud Græcos consecrari panem, et vinum per sola verba Domini, licet contrarium sentiant aliqui ipsorum Doctores. Nam, Amen, est particula confirmantis; quomodo autem Græci populum docent, ut respondeat Amen ad illa verba: *Hoc est corpus meum*: si non vere est corpus Domini, sed merus panis, dum dicitur Amen? et cur, quæso, Diaconus ostendit oblata post illa verba immediate, si revera nondum facta est transmutatio?

Secundo, probatur hæc veritas ex traditione Ecclesie, et Patrum. Ac primum contra Lutheranos, et Calvinistas, quod verba consecrationis Eucharistie dicantur ad panem benedicendum et mutandum, non ad populum instruendum, perspicuum est ex omnibus Liturgiis etiam antiquissimis, ut Clementis, Jacobi, Basilii, Chrysostomi, Ambrosii, et Romana, quæ S. Petri esse censetur, et omnibus omnino, quæ usquam exstant. Nam in omnibus verba Domini: *Hoc est corpus meum, et Hic est sanguis*, recitantur seorsim, et non solum in lectione epistolæ ad Corinthios, et Calvinistæ faciunt: et recitantur certo ritu, et admixtis precibus ante, et post,

ut plane appareat fieri Sacramentum, non concionem. Quare ritus coenæ Calvinistarum non solum est novus, sed plane inauditus in antiqua Ecclesia.

Deinde, sancti Patres dicunt corpus Domini fieri mystica prece, aut invocatione divini nominis, aut solemni benedictione, aut gratiarum actione, aut certa consecratione: quæ omnia evidenter ostendunt; verba illa non dici ad instruendum populum, sed ad panem ipsum sacrandum. Justinus Apolog. II. dicit, prece fieri Eucharistiam. Augustinus lib. III. de Trinit. cap. 4. dicit mystica prece. Idem Cyprianus lib. I. epistol. ult. Cyrillus Catech. 3. et 4. mystag. et Eusebius Emisenus serm. 5. de Paschate dicunt invocatione summi nominis fieri Eucharistiam. Cyrillus Alexandrinus lib. XI. in Joan. cap. 24. et alii passim, dicunt benedictione fieri; imo ipse Apostolus I. Corinth. X.: *Calix benedictionis, cui benedicimus*, Irenæus lib. IV. cap. 57. « Quomodo, inquit, constabit eis, eum panem, in quo gratia actæ sunt, esse corpus Domini sui etc. » Ubi vides gratiarum actione fieri corpus Domini. Denique Augustinus lib. XX. contra Faustum, cap. 13. « Panis noster, inquit, et calix certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur: et quod non ita fit, alimentum est refectiois, non Sacramentum religionis. » Quare si ab Augustino quis quaereret quid de coenâ Calvinii sentiret, responderet, alimentum esse refectiois, non Sacramentum religionis.

Atque hæc pauca contra Lutheranos sufficiant: nunc contra Græcos afferamus testimonia Patrum Græcorum et Latinorum. Justinus in secunda Apologia prope finem dicit, panem fieri corpus Domini per preces verbi Dei. Quæ sint autem illæ preces, ipse paulo post exponit, cum dicit, haberi in Evangeliiis, et esse illa verba, quæ Dominus dixit: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*; Irenæus lib. V. cap. 1. dicit, mixtum calicem, et panem percipere verbum Dei, et tunc fieri Eucharistiam. Non est autem aliud verbum Dei in consecratione Eucharistie, nisi: *Hoc est corpus etc.* nam illa verba, quæ Græci addunt, non sunt verba Dei, sed preces ab hominibus exogitate.

Tertullianus lib. IV. in Marcionem disertis verbis ait, Christum acceptum panem corpus suum fecisse, dicendo: *Hoc est corpus meum*. Cyprianus non minus perspicue in serm. de coenâ Domini, et Christum his verbis consecrasset, et nos hisdem consecrare debere

affirmat: « Hoc est, inquit, corpus meum. Manducaverant, et biberant de eodem pane, secundum formam visibilem: sed ante verba illa, cibus ille communis tantum nutriendo corpori commodus erat, et vitæ corporalis subsidium ministrabat. Sed ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro mea, et hic est sanguis meus: quotiescumque his verbis, et hac fide actum est, panis iste substantialis, et calix benedictione solemnæ sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit, simul medicamentum, et holocaustum ad sanandas infirmitates, et purgandas iniquitates existens. » Hæc ille.

Gregorius Nyssenus in orat. Catechetica apud Euthymium in Panoplia titul. 21: « Panis, inquit, statim per verbum in corpus mutatur, ut dictum est a Verbo, Hoc est corpus meum. » Et supra dixerat, panem verbo Dei sanctificatum, mutari in corpus Domini: non est autem verbum Dei, oratio illa Græcorum. Ambrosius lib. iv. de Sacram. cap. 4. « Cum, inquit, venit, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. » Et cap. 3. explicat quæ sint verba Domini, quibus hoc Sacramentum conficitur, et recitat illa: *Hoc est corpus meum etc.* et in lib. de initiandis mysteriis cap. 9. « Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est corpus meum, ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur; post consecrationem, corpus Christi est. »

Chrysostomus hom. 2. in II ad Timoth. « Quemadmodum, inquit, verba quæ locutus est Christus, eadem sint quæ sacerdotes nunc quoque pronuntiant, ita et oblatio eadem est; eadem quoque Baptismi ratio est. » Hæc ille. Ubi illud est observandum Chrysostomum probare voluisse, nihil minus habere Eucharistiam quæ conficitur a malo sacerdote, ab ea, quæ conficitur a bono, etiamsi ille sit B. Petrus, aut Christus ipse. Id autem probat, quia semper Eucharistia efficitur virtute eorundem Christi verborum; certum autem est Christum non dixisse verba illa, quibus Græci utuntur: « Fiat hic panis corpus Christi tui etc. » Quare ex sententia Chrysostomi falsa est Græcorum recentiorum sententia. Idem Chrysostomus in serm. de proditiōe Judæ: « Hoc est, ait, corpus meum. Hoc verbo proposita consecratur. Et sicut illa vox, quæ dixit, Crescite et multiplicamini, et replete terram, se-

mel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: ita et vox illa semel dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ usque ad hodiernam diem, et usque ad ejus adventum præstat sacrificio firmitatem. » Ad hunc locum respondere conati sunt Nicolaus Cabasilas, et post eum Marcus Ephesinus. Dicunt autem sententiam Chrysostomi esse, verbo Domini consecrari panem, sed cooperante prece sacerdotis: sicut etiam illis verbis: *Crescite et multiplicamini*, producuntur animantia, sed non sine cooperatione naturalium causarum.

Hanc solutionem multis verbis refellit Bessarion in suo lib. de verbis consecrationis. Summa est, discrimen inter illa verba: *Crescite et multiplicamini*; et ista: *Hoc est corpus meum*, ex ipso Chrysostomo sumi debere. Ipse enim dicit, illa verba: *Crescite et multiplicamini*, esse efficacia operante natura, quia nimirum Deus per illa verba nihil immediate produxit, sed tantum tribuit naturæ fecunditatem, et instituit, ut quocumque tales cause existerent, talis etiam sequeretur effectus. Ista autem verba: *Hoc est corpus meum*, non dicit Chrysostomus, esse efficacia operante humana prece: sed simpliciter dicit, Christum per illa operari. Sicut enim in prima eorundem institutione, Christus per illa verba sua sine ullius humanæ præcis cooperatione corpus suum ex pane fecit: ita etiam nunc per illa eadem verba idem opus facit. Sed de Chrysostomo hæctenus.

Augustinus serm. 28. de verbis Domini: « Dixi vobis, quod ante verba Christi, quod offertur in altari, panis dicitur; ubi verba Christi deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur. » Et apud Gratianum de consecrat. dist. 2. can. Utrum, dicit Augustinus eandem esse Eucharistiam a bono et malo consecratam, quia non merito precantis, sed verbo efficitur Creatoris. Eusebius Emissenus sermon. 5. de Paschate. « Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, et sanguinis sui, verbo suo secreta potestate convertit, ita dicens: Accipite et edite, Hoc est corpus meum: et sanctificatione repetita, Accipite et bibite, Hic est sanguis meus. » Isichius lib. vi. in Levit. cap. 22. Per ejus virtutem, et prolatum ab eo verbum, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis sensum excedant. Joannes Damascenus lib. iv. cap. 14. de fide: « Dixit, inquit, Dominus. Hoc

est corpus meum, et, hoc facite in meam commemorationem: et omnipotenti ejus præcepto efficitur donec veniat. » Paschasius lib. de corpore Domini, cap. 12. « Virtute Spiritus sancti per verbum Christi, fit sanguis Domini. »

Denique idem habent Alcuinus lib. de divin. offic. cap. de Missa; Amalarius lib. iii. de offic. Ecclesiast. cap. 24. Andelmannus in epist. ad Berengarium, et omnes Latini scriptores posteriores.

Alque hæc quidem sunt testimonia contra Græcos, quibus addi possunt rationes. Prima est hujusmodi. Eadem ratio est Baptismi et Eucharistiæ, ut Chrysostomus docet in 2. hom. in II. epist. ad Timoth. et Augustinus apud Gratianum distinct. 2. de consecr. can. Utrum. At in Baptismo id, quod Sacramentum facit, non sunt humanæ preces quæ præcedunt, vel sequuntur infusionem aquæ; sed illa verba Domini: « Baptizo te, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, » sive ut Græci dicunt: « Baptizetur talis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, » quæ dicuntur dum infunditur aqua, ut omnes fatentur, et inde manifeste colligitur, quia si quis solis illis verbis baptizetur, « Ego te baptizo etc. » nulla adjuncta prece, censetur ab omnibus baptizatus, nec vel ab ipsis Græcis rebaptizaretur. Ergo in Eucharistia id, quod Sacramentum facit, non sunt preces humanæ, sed verbum Domini: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis etc.* alioqui unum Sacramentum verbo Domini conficeretur, aliud autem verbis hominum.

Secunda ratio est. Sacramenti confectio debet esse certissima, sive a bono, sive a malo ministro fiat; ergo non debet pendere ab humana prece, nisi constet de pacto absoluto, et promissione facta ejusmodi precibus a Deo. Nam sine ejusmodi pacto præcis humanæ non necessario sunt impetratoriæ, præsertim si a malo ministro fiant: non autem constat tale aliquod pactum factum esse a Deo de exaudienda oratione illa Græcorum.

Neque valet responsio Cabasilæ, qui dicit Sacramentalium precum effectum esse certissimum, quia Deus promisit se exauditurum: et ponit exemplum de extrema unctione, quæ est Sacramentum, et tamen ejus forma sunt preces sacerdotis. Hoc, inquam, non valet, nam in extrema unctione habemus promissionem Dei expressam in sacris literis Jacobi ull. et eodem modo sentiendum

est de aliis formis Sacramentorum, sive habeant formam precum, sive non, modo constet ex verbo Dei, aut ex testimonio Ecclesiæ, talia verba esse formam Sacramenti. Græci autem non possunt ostendere ex verbo Dei, neque ullo testimonio Ecclesiæ illas suas preces esse formam Sacramenti, aut illis annexam esse divinam promissionem. Et confirmatur ex doctrina S. Augustini. Nam lib. vi. contra Donatistas, cap. 23. cum objeissent quidam, precibus hæreticorum non posse aquam sanctificari, et ideo Baptismum ab hæreticis datum non esse ratum: respondit Augustinus, quidquid sit de precibus illis, quæ simul cum verbis Evangelicis in Baptismo dici solent, Deum adesse verbis Evangelicis, quibus jussit Baptismum dari, et ideo si illa verba recte pronuntientur, Baptismum ratum esse: etiamsi preces adjunctæ, non solum ab hæretico dicantur, sed etiam fortasse hæreticæ sint: quia nimirum promissio divina alligata est verbis Evangelicis, non humanis precibus.

Tertia ratio est. Quia fatentur Græci, Christum consecrasset Eucharistiam verbis illis: *Hoc est corpus meum*, sine aliis precibus: id enim præter antiquos, quorum testimonia citavimus, ipse etiam Cabasilas fatetur in explicatione Liturgiæ, cap. 30. et Latini etiam fere omnes. Tametsi enim Innocentius III. lib. iv. de mysteriis Missæ, cap. 6. opinatus sit Christum nullis verbis consecrasset: id tamen communiter refelli solet; et ipse idem Innocentius in epistolis decretalibus cap. Cum Marthe, de celebratione Missarum, admittit Dominum consecrasset illis verbis, quæ in Evangelio habentur. Igitur videtur evidenter sequi, etiam nos solis illis verbis consecrare; nam Dominus ait: *Hoc facite*, nimirum quod ego feci.

Quarta ratio. Omnium consensu, sacerdos consecrat in persona Christi, sive quod idem est, Christus consecrat per os sacerdotis: ut sæpe Chrysostomus dicit, et habetur etiam in Concilio Florentino in instructione Armenorum. At illa sola verba: *Hoc est corpus meum, etc.* dicuntur a Christo per os sacerdotis; illa enim alia: « Fac panem istum pretiosum corpus Christi tui, » non dicuntur in persona Christi, sed plane in persona ministri, ut minister est a Christo distinctus, ut patet. Consecratio igitur non fit aliis verbis, quam illis, quæ a Christo initio prolata sunt.

Quinta ratio. Si esset vera Græcorum sententia simul fierent corpus, et sanguis Do-

mini; nam ipsi una oratione utramque speciem consecravit; at Dominus seorsim, et diversis verbis consecravit, primo corpus, deinde sanguinem, ut ex Evangelis apertissime constat.

CAPUT XIV.

Solvuntur objectiones Græcorum et Latinorum contra formam consecrationis Eucharistie.

Nunc ad argumenta ipsorum veniamus. Ac primum Græci argumentum petunt ex Liturgia S. Clementis, que habetur lib. viii. constitut. Apostol. cap. 12. alias 17. S. Jacobi, S. Basilii, et S. Chrysostomi, in qua post verba Domini recitata: *Accipite, manducate, hoc est corpus meum, etc.* habetur illa oratio: « Fac Domine, panem istum corpus Christi tui etc. » non enim panem appellarent sancti isti Patres, neque peterent mutari in corpus Domini, si id jam esset factum per verba Domini antea recitata.

Respondeo: Tres solutiones dari possunt ad hæc loca. Prima est, fortasse mutatum esse ordinem istarum Liturgiarum; et hanc orationem: « Fac panem istum etc. » debere collocari ante verba Domini, non post ea. Ita sensisse aliquos testatur Bessarion in suo lib. de verbis consecrationis; et conjectura non levis esse potest hujus mutationis, quod in Liturgia Romana habeatur similis oratio ante verba Domini. Sic enim nos dicimus: « Quam oblationem tu Deus in omnibus, quesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus, et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi, qui pridie quam pateretur etc. » quo ordine ista omnia recitat etiam Ambrosius lib. iv. de Sacramentis, cap. 3. Non est autem verisimile, Ambrosium et Basilium, qui cœtanei fuerunt, tam diverso ordine Liturgiam celebrare consuevisse.

Secunda solutio est, quam attingit Bessarion loco citato, oratione illa Græcorum non peti, ut verba sonare videntur, mutationem panis in corpus Domini, quippe que jam facta est; sed peti confirmationem, et stabilitatem rei jam factæ, non quod sacerdos timeat,

(1) Luc. VII, 47 et 48. — (2) 1 Corinth, XI, 29.

ne evanescat munus jam consecratum, sed ut ostendat desiderium suum, et amorem erga præsentiam Domini corporis. Similis locutio est Marc. 5. ubi mulieri, que sanata jam fuerat per contactum fimbriæ Domini, Christus ait: *Fides tua te salvam fecit, vade in pace, et esto sana a plaga tua.* Ubi illud: *Esto sana*, non significat, *Volo ut saneris*; jam enim sana erat: sed idem est, ac si dixisset, *Placet quod sanata sis*: ratum habeo, quod factum est. Similis locutio est Luc. vii. ubi primum dicitur de Magdalena: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; et postea tamen Dominus eidem dicit: *Remittuntur tibi peccata tua* (1); quasi tunc primum dimitterentur, cum tamen antea jam remissa fuissent.

Tertia solutio, eaque omnium solidissima est, per ea verba non peti absolute, ut panis fiat corpus Domini, sed ut nobis fiat, id est, ut panis ille consecratus, qui revera jam est in se corpus Domini, fiat per effectum nutritionis spiritualis etiam nobis corpus Domini: *Qui enim indigne manducant*, ut Paulus ait 1. Corinth. xi. *judicium sibi manducant* (2). Ilanc esse veram intelligentiam illarum precum, probari potest multis modis. Primo, quia in Liturgia Clementis et Basilii, non dicitur: « Fac panem istum corpus Christi, » sed « Ostende panem ipsum corpus Christi etc. » Neque dubium est, quin Jacobi, et Chrysostomi Liturgie, que habent (*Fac*) idem significare voluerint: porro (*Ostende panem esse corpus Domini*) significat, *Ostende per effectum salutarem in mentibus nostris, istum panem sanctificatum, non esse panem vulgarem sed celestem.*

Secundo idem patet ex similibus precibus, sed clarioribus, que habentur in Liturgia Latina. Nam ante consecrationem (ut supra notavimus) dicit: « Fiat nobis corpus, et sanguis: » non autem fiat simpliciter; et post consecrationem iterum petimus idem per illa verba: « Jube hæc perferri per manus S. Angelii tui in sublime altare tuum etc. » ubi id solum petimus, ut sacrificium nobis sit utile.

Tertio denique idem patet ex confessione multorum Græcorum, qui in ultima sess. Concilii Florentini interrogati a summo Pontifice Eugenio, cur post consecrationem Eucharistie dicerent illas preces, quibus videtur peti consecratio, responderunt se nihil

dubitare, quin consecratio fieret per verba Christi; illas autem preces addi, ut peteretur a Deo nobis utilitas ex tanto sacrificio, eo modo, quo Latini idem petunt per illam orationem: « Jube hæc perferri. »

Duæ aliæ solutiones ad idem argumentum sunt apud Bessarionem; sed eæ minus solide esse videntur.

Secundum argumentum sumunt ex testimonio S. Dionysii Areopagite, qui in lib. de Ecclesiastica hierarchia, cap. 3. post illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, ponit consecrationem Eucharistie. At verba Domini: *Hoc est corpus meum*, dicuntur ante illa: *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo ex Dionysii testimonio, consecratio non fit per verba Domini: *Hoc est corpus meum.*

Respondeo: Dionysius non explicat quibus verbis fiat consecratio, neque quid ante illa verba: *Hoc facite*, dictum fuerit; neque etiam quid post illa: quare incertum est, quid sibi Dionysius velit. Probabile autem est, in Liturgia, qua utebatur Dionysius, bis fuisse illa verba: *Hoc facite*, semel in oratione quadam, que se excousat Sacerdos, quod audeat tantum munus aggredi; quia Dominus ipse id jussit dicens: *Hoc facite*, et hujus orationis meminisse eo loco Dionysius; et rursus postea in loco proprio peracta consecratione, ut in omnibus Liturgiis habentur.

Tertium argumentum sumunt ex Joanne Damasceno, qui lib. iv. cap. 14. dicit Basilium in Liturgia vocare panem Eucharistie, antitypa corporis Domini ante consecrationem, non autem post consecrationem: et idem habet Epiphanius ille, qui in VII. Synodo, actio. 6. disputat pro Catholicis contra Iconomachos. Apud Basilium autem habetur illa vox: *ἀντίτυπα* post verba Domini: *Hoc est corpus meum*, non autem post illam orationem, qua Græci recentiores existimant fieri consecrationem; ergo existimantur Damascenus, et Epiphanius, consecrationem non fieri per verba Domini, sed per illam orationem, que post verba Domini recitatur.

Respondeo: Aliqui suspicantur tempore Damasceni, et Epiphani, Liturgiam Græcam alium ordinem habuisse, quam modo habeat, et illa verba, ubi panis Eucharistie vocatur antitypum corporis Domini, et rogatur Deus, ut illum efficiat corpus Domini, fuisse posita ante recitationem illorum verborum Domini: *Hoc est corpus meum etc.* et ideo recte dixisse Damascenum et Epiphanium, panem vocari a Basilio antitypum ante consecrationem,

non postea. Sed hæc solutio non videtur habere locum. Nam S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui fuit Damasceni, et Epiphani equalis; in theoria rerum Ecclesiasticæ, exponens Liturgiam, que suo tempore erat in usu, aperte indicat habuisse eam Liturgiam illum ipsum ordinem, quem modo habet: quare si mutatio facta est, ut supra diximus: improbabile non esse, certe facta est ante tempora Damasceni.

Alia igitur solutio dari potest, juxta ea, que diximus in 2. solutione ad primum argumentum Græcorum. Nam quemadmodum diximus verba illa: « Fac panem istum corpus Christi tui, » sonare quidem mutationem panis in corpus tanquam futuram; tamen revera non significare nisi confirmationem rei factæ, ut ibi explicuimus; sic etiam dicendum est, vocem (*ἀντίτυπα*) ex sententia Damasceni, et Epiphani usurpatam esse a Basilio eo loco, quia loquebatur de pane, ac si nondum consecratus esset, licet revera esset consecratus, et non esset amplius antitypum, sed ipsa veritas. Quod igitur Damascenus, et Epiphanius dicunt, quod audeat tantum munus aggredi, referendum est ad modum loquendi, non ad ipsam realem consecrationem: nam etiam tunc facta esset consecratio, tamen quoad modum loquendi significabatur ut futura.

Quartum argumentum est Nicolai Cabasilæ, qui confendit ex nostra Missa probari posse, consecrationem fieri post verba Domini. Dicit enim illa verba: « Jube hæc perferri per manus sancti Angelii tui in sublime altare tuum, etc. » significare panem transferri per manus Christi, qui est magni consilii Angelus, in sublime altare, id est, ut sit corpus Domini, etc.

Respondemus, hanc esse depravationem, non expositionem canonis nostri: nullus enim unquam ita exposuit, sed omnes intelligunt, orari illis precibus, ut sacrificium, quod visibiliter offertur manibus Sacerdotis, offeratur in cœlo invisibiliter per manus Christi, et sit Deo acceptum ministerium, et devotio nostra.

Quintum argumentum est: Patres passim scribunt Eucharistiam precibus, et invocatione Dei consecrari, ut patet ex testimoniis citatis contra Lutheranos. Sed illa verba: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis*, non habent formam precum, neque invocationis; ergo non consecratur illis verbis Eucharistia, sed prece consequente, ut Græci volunt.

Respondeo duplici de causa Patres consecrationem vocant preces, vel invocationes, vel etiam gratiarum actionem, aut benedictionem: Una causa est, quia per consecrationem interdum accipiunt totam Liturgiam, vel certe totam actionem, quam nos canonem vocamus; et quia in ea actione sunt preces, gratiarum actiones, benedictiones, invocationes, etc., ideo Patres nunc ab una parte, nunc ab alia totam actionem denominant. Quando autem indicare volunt, quorum verborum virtute fiat consecratio, tunc separant verba Domini Evangelica ab aliis verbis precum, et in invocationem, quae adhibentur in Missa, ut patet ex Ambrosio lib. iv. de Sacramentis, cap. 4. et ex Augustino lib. vi. contra Donatistas, cap. 23. et alibi. Altera causa est, quia ipsa etiam verba Domini: *Hoc est corpus meum*, et omnium aliorum Sacramentorum forma, ut proferuntur a Sacerdote cum intentione Sacramentum faciendi, continent implicite invocationem divinae virtutis, quae est causa primaria effectus Sacramentalis: intendit enim Sacerdos per illa verba ut instrumentum Dei, consecrationem efficere.

Sextum argumentum pro Graecis. Possunt verba duobus modis dici, aut narrative, ac recitative, aut significative. Ut exempli causa, cum ex Evangelio recitamus, dixisse Judaeos de Christo: *Hic blasphematur*, illa verba (hic blasphematur) a Judaeis dicebantur significative, id enim significare volebant, Christum esse blasphemum: a nobis autem non dicuntur significative, sed tantum narrative, non enim significare volumus Christum blasphemum, sed Judaeos hoc dixisse. Haec distinctione posita, est hoc argumentum. Verba illa: *Hoc est corpus meum*, vel dicuntur a Sacerdotibus recitative, vel significative. Sed neutro modo possunt esse forma sacramenti; igitur non sunt ista verba forma Sacramenti. Probatur assumptio. Nam si verba ista dicebantur recitative. Primo, sequeretur per illud, *Hoc*, demonstrari panem qui fuit in manibus Christi, non istum, qui est in manibus Sacerdotis, ac proinde non consecraretur panis, qui consecrandus proponitur in altari. Secundo, sequeretur non posse consecrari quidquam his verbis. Nam verba consecrant, dum faciunt, quod significant; ista autem nihil significant, cum dicantur materialiter tantum, et non significative. Si autem dicerentur significative, primo illud: *Hoc est corpus meum*, demonstraret corpus Sacerdotis, non Christi: ac dicere oporteret, *Hoc est corpus Christi*.

Secundo, omnia verba praecedentia clamant non dici significative, seu recitative, cum legamus: « Accipit panem in sanctas ac venerabiles manus, etc. » Et infra: « Benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, etc. »

Respondeo, verba illa dici utroque modo, et recitative, et significative; in cuius rei gratiam notanda sunt tria. Primum est, in actione Liturgiae, Sacerdotem aliquando agere personam suam, aliquando personam Christi. Nam quando confitetur peccata sua, quando orat, quando laudat Christum, agit sine dubio personam suam, non Christi; quando dicit: *Hoc est corpus meum*, agit personam Christi. Quare vestes illae sacrae partim significant Christi passionem, cujus personam Sacerdos agit, partim etiam virtutes Sacerdoti necessarias.

Secundum est, in hac actione longe aliter Sacerdotem agere personam Christi, quam in aliis Sacramentis. Nam in aliis agit quidem, ut Christi minister, tamen loquitur in persona sua, ut cum dicit: Ego te baptizo, ego te absolvo; quomodo etiam praetor, licet sit minister regis, tamen in persona sua propria loquitur, cum sententiam dicit pro tribunali. At in consecratione Eucharistiae, Sacerdos non solum agit, ut minister Christi, sed induit omnino Christi personam, et loquitur, ac si ipse esset Christus; quomodo Exod. iii. Angelus dicit: *Ego sum Deus Patris tui*. Et aliquando legati regum referentes personam principum suorum, admittunt honores, qui regibus ipsis debentur.

Tertium est, Sacerdotem in actione Liturgiae, usque ad illa verba: « Qui pridie quam pateretur », agere personam suam, non Christi, ut patet; quia eoque orat, vel laudat: ab illis autem verbis, usque ad finem consecrationis, agere personam suam et Christi, et ideo recitative simul, et significative verba pronuntiare: intendit enim recitare, quid Christus egerit, et dixerit, et simul omnia imitari in persona Christi, ac si Christus per ipsius ministerium iterum omnia faceret, et diceret, sicut revera invisibiliter ita fit. Et hinc est, quod cum dicit « Accipit panem », ipse simul accipit panem, et cum ait: « Elevatis oculis in caelum », et ipse elevat oculos in caelum, et cum ait: « Benedixit », et ipse benedicit, et cum ait: *Hoc est corpus meum*, intendit, quod sicut Christus de pane illo, quem olim

accepit, dixit: *Hoc est corpus meum*, et dicendo fecit, ut esset: ita etiam de pane isto, qui nunc accipitur, idem Christus per os Sacerdotis dicit: *Hoc est corpus meum*, et dicendo efficit. Quare longe alia ratione dicuntur ista verba in canone Missae, quam recitentur ab eodem Sacerdote in epistola B. Pauli in festo corporis Domini, vel in Evangelio in die Palmarum: in canone enim dicuntur significative; alias autem solum narrative, et historice. Atque hinc solvuntur omnia argumenta: nam priora probabant non dici solum recitative, posteriora probabant, non dici solum significative.

Septimum argumentum est Calvini, loco supra citato. Dominus cum ait: *Accipite et manducate, Hoc est corpus meum*, non alloquebatur panem, sed Apostolos: ergo verba illa non referuntur ad panem consecrandum, sed ad fidem instruendam. Addit, virtute verborum, transmutari panem, speciem esse magiae incantationis.

Sed ad hoc ultimum saepe jam respondiimus: Et sane intolerabilis blasphemia est vocare magiam id, quod Christi verbis expressius Christi instituto fieri dicimus: et si haec magia esset, nullo magis magia dici deberet, cum Dominus luto et sputo caecum sanavit. Sed his omissis, ad primum respondeo, verba Domini dicta esse ad Apostolos, sed de pane, et super panem, et proinde circa panem efficacia fuisse, non circa Apostolos. Simile est Luc. vii; Dominus dixit ad Simonem de Magdalena: *Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Haec verba dicuntur ad Simonem, et tamen efficacia fuerunt circa Magdalenam, quae tunc liberata est a peccatis. Et Joan. iv. cum Dominus ait Regulo: *Vade, filius tuus vivit* (1), verba dicuntur ad Regulum, sed in filium ejus, non in ipsum Regulum efficacia fuerunt.

Octavum argumentum Bucerii: Nusquam scriptum est debere Sacerdotes dicere: *Hoc est corpus meum*; ergo sufficit panem benedicere, et frangere.

Respondeo, jam supra ostendimus, Dominum praecipisse, ut illa verba diceretur, cum ait: *Hoc facite*.

Nonum argumentum Kemniti, et aliorum Lutheranorum. Oportet nihil addere, vel detrabere verbis Domini. At Catholici multa addunt et detrahunt: nam addiderunt ad

verba calicis multa: item detraxerunt: *Accipite, et manducate, et: Quod pro vobis tradetur*.

Respondeo, ac dico duo. Primo, verba quae simpliciter necessaria sunt ad consecrationem, esse illa tantum: *Hoc est corpus meum*. Et: *Hic est sanguis meus*, vel, *Hic est calix sanguinis mei*, reliqua omnia, etsi dici debeant juxta Canonem ab Ecclesia institutum, et sine peccato omitti non possint, tamen non esse ita necessaria, ut sine illis consecratio non possit fieri. Probatur hoc dupliciter. Primo, quia haec pauca verba sufficienter exprimunt effectum consecrationis. Neque est opus, ut exprimant actionem ministris, ut in aliis Sacramentis fit: nam alia Sacramenta in actione consistunt; hoc autem in re permanente. Secundo, quia haec habentur in omnibus Liturgiis, et apud Matthaeum, Marcum, Lucam, et Paulum; reliqua autem variantur. Non est autem dubitandum, quin forma Sacramenti hujus sufficienter expressa sit a quolibet Evangelista: alioqui enim sequeretur non habuisse veram Eucharistiam eos, qui non habuerunt nisi unum Evangelium.

Quod si quis deat, Evangelistas non voluisse tradere integras formas Sacramentorum, sed solum historicam brevem passionem Domini, formas autem haberi ex traditione: urgebitur argumentum ex Liturgiis. Certum enim est in Liturgiis poni integras formas, et simul certum est verum Sacramentum habuisse eos, qui utebantur Liturgia S. Clementis, S. Jacobi, S. Basilii, S. Ambrosii, S. Chrysostomi, et tamen iste omnes Liturgiae variant, et nulla est, quae habeat illa omnia verba, quae habentur in nostra Romana Liturgia. Nam illa verba: « Novi, et aeterni Testamenti, » et, « Mysterium fidei, » in nulla inveniuntur praeterquam in nostra. Hinc ergo Kemnitiio responderemus, si quid additum, aut detractum est in forma Sacramenti, id non pertinere ad essentiam ejusmodi formae.

Secundo respondeo, non sine ratione, et exemplo detractum esse, vel additum quidquid in nostra forma additum est, vel detractum. Quod sic ostendo. Primo, calumniantur detracta esse illa: *Accipite et manducate*. Respondeo, illa non esse detracta; nam pronuntiantur a nobis: separari autem a partibus formae essentialis, quia illa verba

(1) Luc. VII, 47; Joan. IV, 50.

significent præceptum datum de usu Sacramenti, non autem pertinent ad panem sanctificandum; quare etiamsi absolute omittentur, tamen Sacramentum fiet. Simile est in illis verbis Luc. vii: *Dico tibi, remittuntur ei peccata multa*, in quibus verbis, illud (*Dico tibi*) non facit quidquam ad effectum remissionis peccatorum. Sic etiam Joan. viii: *Vade, filius tuus vicit*, illud (*Vade*) nihil operatur in sanitate pueri illius. Adde, quod Luc. xxii, omittuntur illa verba: *Accipite, et manducate*. Et I Cor. xi. omittuntur illa: *Accipite, et bibite*; quare etiamsi apud nos omnino omittentur, reprehendi minime possemus.

Secundo, calumniantur detracta illa verba ex consecratione panis: *Quod pro vobis traditur, vel, frangitur*. Respondeo, illa verba non haberi apud Matthæum, et Marcum; nec apud Justinum Apol. ii. Cyrillum Cateches. 4. mystag. et Eusebium Emissenum hom. 5. de Paschate, cum tamen ii omnes referant formam consecrationis. Et sicut hos auctores reprehendere non possumus, ita nec nostram Missam reprehendere ullus deberet: præsertim cum antiquior sit Liturgia nostra, si a S. Petro prodit, ut S. Thomas docet, 3. part. quest. lxxxviii. art. 2. ad 5. et ante eum, Leo IX. epist. ad Michaëlem cap. 5. quam Evangelium Lucæ, et epist. Pauli, qui addiderunt illa verba: *Quod pro vobis frangitur*.

Tertio, addita calumniantur illa: «*Elevatis oculis in cælum ad te Deum etc.*» que non habentur in ullo Evangelio, nec apud Paulum. Respondeo, illa verba haberi in Liturgia sancti Jacobi, et S. Clementis lib. viii. const. cap. 17. et apud Ambros. lib. iv. de Sacramentis, cap. 5. Omnes enim legunt: «*Suspexit in cælum.*» Et præterea, ut argumentatur Innocentius III. cap. Cum Marthæ de celebratione missarum, semper Dominus consueverat oculos in cælum tollere, cum Patri gratias ageret, ut patet Matth. xiv. Marci vi. Luc. ix. Joan. xi. Quare dubium esse non potest, quin etiam in hac ultima gratiarum actione oculos in cælum levaverit.

Quarto, calumniantur particulam (*enim*) additam ad formam consecrationis panis; et similiter ea verba: *Ex eo omnes*; cum dicitur: *Manducate ex eo omnes*. Non enim ista habentur in Scripturis. Respondeo, illas

omnes particulas haberi in forma calicis, Matth. xvi. *Bibite*, inquit, *ex eo omnes, hic est enim sanguis*, etc. Ex quo intelligimus illas particulas subintelligi in consecratione panis: eadem enim ratio est utriusque formæ. Quid autem absurdi est, si exprimat perspicue id, quod alioqui subintelligendum esset? Unde Ambrosius etiam lib. iv. de Sacramentis cap. 5. illa omnia exprimit, ut in nostra Liturgia exprimuntur.

Quinto, calumniantur addita illa in forma consecrationis calicis: «*Novi, et æterni Testamenti,*» et: «*Mysterium fidei*»: Nam in Evangelio non habetur, nisi (*novi Testamenti*). Respondeo, istas particulas a S. Petro ex traditione haberi; proinde reprehendi non posse: præterea verissimas esse, et ex Scripturis colligi. Nam Testamentum Christi æternum esse ad distinctionem Testamenti veteris, quod fuit temporale, patet ex illo Psalm. cix: *Tu es Sacerdos in æternum* (1). Et ex Paulo ex professo hoc probante in epist. ad Hebræos cap. vii. Item mysterium fidei recte vocari calicem sanguinis Domini, dubium esse non potest, cum nulla in re alia magis, et frequentius exercenda sit fides reclamantibus omnibus sensibus, quam in hac.

CAPUT XV.

Mendacia Kemnitii de forma Sacramenti Eucharistiæ.

Præter objectiones notanda sunt etiam aliquot mendacia Kemnitii in hac disputatione de forma consecrationis Eucharistiæ in 2. part. Examinis Trid. Concilii sess. xiii. cap. 1. Primum est pag. 336. 337: Catholicos multum inter se disputare, que sint verba, quibus Eucharistia consecranda est: et Concilium Tridentinum noluisse determinare, que sint illa verba, cum a multis id ab eo petitum esset. Sed mendacia esse ista crassissima, patet ex omnibus Missalibus, ubi litteris magnis et sæpe rubris adscribuntur verba consecrationis, ut nemo illa ignorare possit. Nec ullus id a Concilio petiit, neque Concilium id tractavit, quia sciebat rem esse notissimam, et jam antea sufficienter explicatam in Concilio Florentino.

Non ignoro Scotum in iv. sent. dist. 8. qu. 2. art. 2. questionem movisse, an solis illis verbis: *Hoc est corpus meum*, consecratio perficiatur. Sed idem Scotus affirmat, illa sola ad formæ essentiam pertinere: neque negat omnia, et sola illa recitanda esse in mysterio Eucharistiæ, que in Missalibus præscribuntur.

Secundum est eadem pag. 336. ubi dicit, quosdam Theologos docuisse quatuor tantum verba esse de substantia formæ in consecratione panis, nimirum illa: *Hoc est corpus meum*; sed S. Thomam existimasse alia quadam esse necessaria. At mentitur in caput suum: nam S. Thomas 3. par. quest. lxxxviii. art. 2. de forma consecrationis panis in nulla re dissentit ab aliis.

Tertium est pag. 337. ubi dicit, Colonienses in suo Antididagmate, et Lindanum publice scribere, panem et vinum per sola Christi verba non consecrari; nisi addantur reliquæ præces Canonis Pæpistici. Hoc etiam esse mendacium patet ex ipsis auctoribus. Nam in Antididagmate, tit. An sine præce canonica Ecclesiæ consecratur Sacramentum; et in Panoplia Lindani lib. iv. cap. 41. solum docetur eos non vere consecrare, qui verba Domini solum recitant in lectione epistolæ ad Corinthios, quod est verissimum, neque a Kemnitio negari solet.

Quartum est ibidem, ubi dicit, apud Catholicos dubitari, an ad consecrationem Eucharistiæ sit necessarium altare sacrum, sacre vestes, sacer minister, et reliqua Pæpaliæ Missæ panoplia. Sed Catholici, nunquam de his rebus dubitarunt. Omnes enim docent ad essentiam consecrationis non requiri, nisi materiam, formam, et ministrum: reliqua adhibenda quidem esse, neque sine peccato omitti posse: tamen ad essentiam non pertinere.

Quintum est pag. 339. ubi Canonem Missæ ex corrupto, et integro, imo ex multis corruptis consarcinatum mentitur. Sed debuisse, vel unum verbulum notare, quod corruptionem aliquam redoleret.

Sextum est pag. 340. ubi dicit, Lindanum Basilio tribuere Eucharistiæ consecrationem fieri verbis, non scriptis. At Lindanus hoc non dicit, ut ex loco notato patet: sed solum ait veteres Patres non fuisse contentos verbis consecrationis, quando sacra faciebant, sed addidisse alia non scripta. Id quod vere exstat apud Basilium lib. de Spiritu sancto cap. 27.

Septimum est pag. 346. ubi dicit, Catholicos existimare per sola verba institutionis non posse fieri consecrationem, nisi adhibeantur ea, que addita sunt in Canone Missæ. Sed et hoc merum mendacium est. Catholici enim requirunt quidem universum Canonem, ut rite, et sine peccato consecratio fiat; fatentur tamen veram esse consecrationem, que solis verbis institutionis fiet.

Octavum pag. 347. ubi dicit, Proclum quemdam fingere Apostolos intra diem Ascensionis, et Pentecostes composuisse Canonem, ut esset forma consecrationis. At S. Proclus unus est ex antiquis et Orthodoxis Patribus; quippe qui paulo post Chrysostomum, Episcopus fuit Constantinopolitanus. Ejus exstat libellus de traditione divine Liturgiæ, in quo non dicit Apostolos Canonem composuisse ante diem Pentecostes, ut Kennitius mentitur, quod nec ullo modo verissime est: sed dicit eos post Ascensionem Domini, antequam dividerentur in varias regiones, totos se ad orationem colligere solitos, et maxime ad sacrificium celebrandum, semper in memoriam habentes illud: *Hoc est corpus meum*.

Ultimum est ibidem, ubi dicit, Catholicos tribuere consecrationem non solum recitationi verborum, sed variis sacrificiali gestibus, expansioni manuum, elevationi, inclinationi cervicis, conversioni corporis, libri transpositioni. Sed hæc sunt mera nugæ, nemo enim Catholicorum in his ponit essentiam consecrationis; etsi caeremonias ipsas merito omnes venerentur.

CAPUT XVI.

De ministro Sacramenti Eucharistiæ.

Explicatis causis intrinsicis, Sacramenti hujus materia videlicet et forma: sequitur ut de extrinsecis, efficiente, et fine, sive effectu disputemus. Ac de efficiente quidem primaria causa, nulla controversia est: constat enim Christum esse, qui et Sacramentum hoc instituit, et primus confecit, et nunc etiam per ministros suos quotidie conficit. De causa secundaria, id est, de ministro, multa disputata sunt in libro de sacramentis in genere, ut, an requiratur fides in ministro, an bonitas, an intentio, et alia id genus, que sunt communia ministris omnium Sacramen-

(1) Psal. CIX, 4.